

נמל ימי בקפריסין יכול לסייע לפתרון למשבר ההומניטרי בעזה

השגריר לשעבר מיכאל הררי*

המאמר התפרסם במעריב ב-1 באוגוסט 2018

האתגר שמציבה רצועת עזה לישראל, ובמיוחד המצב ההומניטרי הרעוע שם, נמצא על שולחן מקבלי ההחלטות הישראליים מזה תקופה ארוכה, ובעיקר מאז השתלטות החמאס ב-2007. הטמפרטורה המתלהטת בדרום בשבועות האחרונים מחייבת מענה דחוף למשבר ההומניטרי.

מדובר באינטרס ישראלי ברור, הואיל והמצב בעזה מעודד אלימות, משפיע על החיים בתוך ישראל, מוביל לביקורת בינלאומית על ישראל, ועומד בניגוד לערכי מוסר יהודיים ואנושיים.

על הפרק עומדות שלל הצעות להקלה על המשבר ההומניטרי, ובהן הקמת נמל באזור אל-עריש שבמצרים, בניית מתקני תשתית על אי מלאכותי מול חופי עזה, פיתוח שדה הגז שנמצא מול רצועת עזה לטובת פרויקטים חיוניים בתחום ייצור חשמל והתפלת מים, והקמת נמל בקפריסין.

האופציה הקפריסאית נדונה לאחרונה שוב ביוזמת שר הביטחון ליברמן, במהלך המפגש המשולש בין שרי ההגנה של ישראל, יוון וקפריסין ב-22 ביוני בניקוסיה. המתווה המוצע כולל הקמת נמל ימי בקפריסין (או למעשה הקצאת מספר רציפים בנמל קיים), שישימש כצינור להעברת סיוע לרצועה, בפיקוח ביטחוני ישראלי. הרעיון אינו חדש, והתגובה הקפריסאית זהירה בדרך כלל, אף אם חיובית בעיקרה. בעבר ניסו לרתום לטובת העניין את האיחוד האירופי, כדי שיספק מטרייה (מדינית בעיקרה) ליוזמה. יש להניח שכך ינסו לעשות גם כעת.

הדילמה בניקוסיה מייחסת מחד גיסא חשיבות רבה למערכת היחסים ההדוקה עם ישראל, ומכאן הצורך לבחינה בכובד ראש של הבקשה הישראלית (אם היא אכן רצינית). יש בה אף כדי לחזק את מעמד קפריסין כמי שממלאת תפקיד אזורי משמעותי, כולל בנושא הפלסטיני. מאידך גיסא, הקפריסאים מבינים שהרשות הפלסטינית אינה נלהבת מהרעיון, לנוכח הפיצול הפלסטיני, ובדרך קבע, אף חוששים - ובמידה רבה של צדק - להיגרר לתוך הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

בקפריסין, כמו גם באיחוד האירופי, קיימת הבנה רבה לחששות הביטחוניים של ישראל, ויש להניח שדרישה ישראלית לפיקוח הדוק ויעיל לגבי הסחורות שיועברו מנמל קפריסאי לרצועת עזה, תתקבל בהבנה (אף אם תחייב משא ומתן אינטנסיבי ומפורט).

רעיון הנמל הקפריסאי, המשתלב במדיניות הישראלית (המוצלחת) בזירת מזרח אגן הים התיכון, מחייב מספר מרכיבים: (א) דיאלוג ישראלי-קפריסאי (ואולי גם יווני) רציני; (ב) דיון והסדרה מול מצרים; (ג) מטרייה מדינית בינלאומית בהשתתפות האיחוד האירופי, ארה"ב, ואולי גם מדינות ערב רלבנטיות (כערב הסעודית); (ד) מהלך ישראלי פנימי לגיוס תמיכה ציבורית במהלך, כולל מצד מערכת הביטחון שמתריעה באופן תכוף מפני משבר הומניטרי ברצועה.

הקמת נמל לרצועת עזה בקפריסין אינה צריכה להיות תלויה במהלך מדיני נרחב יותר מול הפלסטינים; אין כיום היתכנות למשא ומתן בין ישראל לרשות הפלסטינית, ועל כן ישראל לא צריכה להציב את קיומו, כתנאי לקידום היוזמה. אולם, יש צורך בתיאום עם הרשות הפלסטינית, כדי לנטרל התנגדות צפויה מצידה, למהלך

* מיכאל הררי הוא עמית מדיניות במכון מיתוים ושגריר ישראל בקפריסין לשעבר (2010-2015). הוא כיהן בתפקידים בכירים במרכז למחקר מדיני ובחטיבה לתכנון מדיני במשרד החוץ.

שעלול להצטייר כחיזוק החמאס. יהיה אף צורך בתיאום עקיף עם החמאס (באמצעות המצרים) על מנת להבטיח את המרכיבים החיוניים לישראל.

האינטרס הישראלי הוא למנוע משבר הומניטרי חמור ברצועת עזה. חזרת הרשות הפלסטינית לרצועת עזה אינה נראית באופק, ועל כן שלטון החמאס ברצועה הוא עדיין הרע במיעוטו מבחינת ישראל ולבטח עדיף על השתלטות או התחזקות גורמים אסלאמיים קיצוניים יותר.

מעבר לכך, על ישראל ליזום ואף להשתתף (כולל בתרומה כלכלית משמעותית) במהלך סיוע ושיקום נרחב ושפתני לרצועת עזה. נדרשת מעין "תוכנית מרשל" לרצועה, שתרתום את מדינות ערב ואת הקהילה הבינלאומית, לשינוי יסודי של המצב ברצועה. מהלך שכזה יניב רווח לכולם, כולל לישראל, גם במישור המדיני-הסברתי. סבב האלימות האחרון ברצועה, והמשך התקריות הכמעט יומיומיות, ממחישים את הפוטנציאל הנפיץ של יחסי ישראל-חמאס. יש להניח גם שהפסקת האש הנוכחית לא תאריך ימים. הזווית הקפריסאית, נקודתית ככל שתהיה, יכולה להניע תהליך שיסייע לנטרל את מה שמצטייר כעימות בלתי נמנע. ישראל צריכה לקדם יוזמה זאת ברצינות, ויפה שעה אחת קודם.